

Наредъ съ благотворното влияние върху писателя на достойната, сериозна и искрена литературна критика, а често и помимо нея, сложнитѣ, многостранни условия на икономическия, политико-общественъ и духовенъ животъ на нацията въ даденъ исторически моментъ удрятъ своя неизгладимъ печатъ върху развоя на литературната индивидуалностъ, спомагатъ или спъватъ, ускоряватъ или забавятъ правилния и естественъ ръстежъ на таланта и го насочватъ въ тая или оная посока, въ зависимостъ отъ степенъта на неговата съпротивителна, творческа мощь. По-силниятъ талантъ по-мжчно се подава на каквито и да било външни влияния и насоки, а гениятъ просто разрушава, като ненужни окови, всички заварени форми, понятия и общеприети догми въ своята областъ на творчество.

Тѣзи мисли ми навѣя подлистникътъ въ бр. 462 на в. „Зора“ подъ заглавае „Писма безъ адресъ“ („литературно-историческа схема“) отъ Ив. Радославовъ (27 XI. 1920 год.)

Идеята да се нахвърли въ едри черти една литература-историческа схема сама по себе си би имала смисълъ само като подсѣщание или планъ за единъ бждещъ или прѣдстоящъ системенъ и обемистъ историко-литературенъ трудъ, който би обхваналъ, класифициралъ и оцѣнилъ въ тѣхната хронологична послѣдователностъ, психологично генетична връзка и като самостоятелни художествено-културни цѣнности всички по-значителни литературни творения, които образуватъ скромното културно богатство на днешната ни родна литературна.

И наистена не е ли тжжно да си помисли човѣкъ, че и до днесъ, слѣдъ като литературата ни има задъ гърба си единъ изминатъ пжтъ отъ шесть десетолѣтия—говоря за новата, съврѣменната българска литература—още нѣмаме поне единъ систематиченъ опитъ за историко-психологично (философско) и естетично проучване на онова, което е успѣлъ да създаде въ тая областъ българскиятъ националенъ гений?

Да, врѣме е, отдавна е врѣме „да се приведе въ извѣстностъ“ нашето литературно богатство, колкото миниатюрно и да е то; врѣме е да си дадемъ смѣтка, до кждѣ сме стигнали, съ какво можемъ справедливо да се гордѣемъ прѣдъ свѣта и какво мѣсто ни се пада между литературитѣ на съсѣднитѣ и по-далечни малки и голѣми народи. Създали ли сме и ний нѣщо, съ което да възбудимъ траенъ интересъ въ чужбина,—поне едно творение, което да бжде посочвано, като цѣненъ влогъ въ общечовѣшката литературна съкровищница? Ако се запитаме искрено, но строго съ ржка на сърцето—ще, трѣбва да си отговоримъ:—„Не!“

Въпрѣки отрадния фактъ, че романътъ на Вазова „Подъ игото“, е прѣведенъ на повече отъ 12 западноевропейски езици,